

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף יא

למדנו במשנה - קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה פסול:
 כי חסר מהקומץ את הכמות של האבן או הגרגיר או הקורט. (ואמנם לפני הקמיצה נתנים לבונה על המנחה, אבל כשהכהן בא לקמוץ הוא מסלק את הלבונה לצד וקומץ מהאמצע).

שאלה: כל הני למה לי? מדוע המשנה צריכה להביא שלוש דוגמאות באותו ענין (צרור גרגיר וקורט)? תשובה: צריכא וכו': צריך לכותבם. כי אם היה כתוב רק צרור, היינו חושבים שרק שם המנחה פסולה, כי אבן אינה שייכת כלל להקרבה. אבל אם עלה בידו גרגיר מלח שהוא 'בר הקרבה', דהיינו שלאחר שמניחים את הקומץ על המזבח מולחים אותו במלח, אם כן היינו חושבים שהוא לא יפסול. קמ"ל שגם הוא פסול.

ואם היה כתוב גם מלח, עדיין היינו חושבים שדוקא שם המנחה פסולה, בגלל שהמלח לא הוקבע בתחילה עם המנחה (כי כאמור מולחים את הקומץ לאחר מכן), אבל לבונה שמניחים אותה בתחילה יחד עם המנחה לפני הקמיצה, אולי היא לא תפסול. קמ"ל שגם היא פוסלת.

*

למדנו במשנה - מפני שאמרו הקומץ החסר או היתר פסול: זהו הטעם למה שאמרה המשנה קודם לכן, שאם עלה בידו צרור וכו' הקומץ פסול.

קושיא: מאי איריא משום חסר ויתר? ותיפוק ליה משום חציצה! מדוע צריך להגיע לטעם שהקומץ חסר את מקום הגרגיר? הרי הוא פסול מטעם חציצה. כי הגרגיר חוצץ בין ידו לקומץ, או חוצץ בין חלקי הקומץ עצמם שהוא מונח בתוכם (כלומר נהיה כאן שני חצאים של קמצים ולא קומץ אחד). תירוץ: א"ר ירמיה מן הצד: מדובר שהגרגיר נמצא בצד והוא לא חוצץ. דהיינו הקמיצה נעשית בהכנסת כף

היד לתוך המנחה בצורה ישרה כשהאגודל למעלה והזרת למטה. אמנם לאחר שהוא קומץ הוא מסובב את היד כלפי מעלה (כשגב היד כלפי מטה) כדי שלא יפול גרגיר מהקומץ, ואז האגודל והזרת נמצאים משני הצדדים. אם הגרגיר נמצא בקצה ליד הזרת או האגודל הוא לא חוצץ בין חלקי הקומץ ולא בין הקומץ לאצבעות.

אמר ליה אביי לרבא כיצד קומצין? אמר ליה כדקמצי אינשי: כמו שאנשים קומצים. ולכאורה הכוונה בכל האצבעות.

איתיביה - זו זרת זו קמיצה זו אמה זו אצבע זו גודל: לכל אחת מהאצבעות יש תפקיד רוחני, לצורך מדידה בבית המקדש. **זרת** - למדוד את החושן, שהיה זרת אורכו וזרת רוחבו. מידת 'זרת' היא המרחק בין הזרת לאגודל כשהאצבעות פתוחות (והיא חצי אמה). **קמיצה** - משם מתחילה ה'קמיצה' במנחות. חופה שלוש אצבעות (קמיצה, אמה, אצבע) על פס ידו מהמנחה. **אמה** - מראש האמה עד המרפק מודדים את מידת ה'אמה' לכלי בית המקדש וכן לבנין בית המקדש. **אצבע** - איתה נותנים את 'מתן הדמים' של קרבן חטאת. **גודל** - על האגודל של המצורע נותנים את דם האשם והשמן.

מוכח שקומצים רק בשלוש אצבעות!

תירוץ: אלא להשוות: רבא התכוון לומר שהאגודל והזרת נצרכות כדי ליישר את הקומץ במקרה שיש פירוורים של מנחה הבולטים מהצדדים.

היכי עביד? איך עושים את הקומץ? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב חופה שלש אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ: שלושת האצבעות הן, אצבע אמה וקמיצה, וכפי שביארנו.

תניא נמי הכי מלא קומצו: בקומץ נאמר מצד אחד "**מלוא קמצו**" ומשמע 'מבורץ' = מבצבץ מהצדדים. ומאיך נאמר "**והרים ממנו קמצו**". והיה מקום ללמוד מ"ב'קומצו" שאפילו קמיצה מועטת בראשי האצבעות מספיקה, ועל כך מלמד "מלוא קומצו".

דהיינו הקומץ צריך להיות בדיוק, לא מעט בראשי האצבעות, ולא 'מבורץ', אלא מקפל את שלוש האצבעות (מלבד הזרת) על כף היד וחופן.

אמנם כל זה במנחת סולת, אבל במנחת מחבת ומרחשת שעשויות מפתיתים אפויים, נשארים פירורים בצדדים וצריך להוריד אותם על ידי האגודל והזרת. וזו היא עבודה הקשה שבמקדש! מכיון שצריך להיזהר לא להשאיר פירור שיוצא לחוץ, ומאידיך לא להחסיר פירור מבפנים (מאיר, יומא).

קושיא: זהו ותו לא? והאיכא מליקה והאיכא חפינה: גם על מליקת העוף וגם על חפינת הקטורת, נאמר שהן עבודות קשות שבמקדש! **תירוץ:** אלא זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש.

אמר רב פפא: רב פפא מסתפק בצורת הקמיצה. פשוט לרב פפא שהקמיצה היא 'כדקמצי אינשי' כלומר מכניס את כף היד לתוך המנחה (כשאצבעותיו ישרות אגודל למעלה וזרת למטה) וסוגר את האצבעות על כף היד. אבל הוא מסתפק באופנים הבאים.

בראשי אצבעותיו: הכניס את ראשי האצבעות לתוך המנחה (כשכף ידו לכיוון הסולת), והעלה את המנחה על ידי האצבעות לתוך כף היד. **מן הצדדין:** הניח את היד הפוכה (גב ידו לכיוון הסולת) על הסולת, ודחק אותה לתוך הסולת עד שנכנסה הסולת לתוך כף ידו בין האצבעות. **מלמטה למעלה:** הכניס את אצבעותיו כשידו הפוכה וגב ידו לכיוון המנחה, וקמץ.

אמר רב פפא: רב פפא מסתפק בצורת חפינת הקטורת ביום הכיפורים. פשוט לרב פפא שהחפינה היא 'כדחפני אינשי' כלומר מכניס את שתי הידים משני הצדדים, כאשר הם עומדות על חודן (של אורך היד) לתוך הקטורת, ומחבר אותם יחד. אבל רב פפא מסתפק באופנים הבאים.

בראשי אצבעותיו: בדומה לספק בקמיצה. הכניס רק את ראשי האצבעות לתוך הקטורת, והעלה את הקטורת על ידי האצבעות לתוך כף היד. **מן הצדדין:** כנ"ל בקמיצה, והיינו שהכניס את הקטורת לתוך כף היד דרך הרווח שבין האגודל לאצבע. **חפן בזו ובזו:** חפן ביד אחת בפני עצמה ואחר כך חפן ביד השנייה, ולאחר מכן חיבר את שתייהן יחד.

בעי רב פפא - זבוקיה לקומץ בדפניה דמנא, מאי? את הקומץ צריך לקדש על ידי נתינתו בכלי שרת. מה הדין אם לקח את הקומץ והדביק אותו לדופן של

הכלי? האם צריך שהקומץ יהיה בתוך הכלי שרת, ואכן הוא נמצא בתוך הכלי, וכשר. או שצריך להניח אותו בתוך הכלי, וכשהוא מודבק לדופן הוא לא מונח בכלי, ופסול.

בעי מר בר רב אשי: מה הדין אם הפך את הכלי והניח את הקומץ בשקע שמאחורי הכלי (יש כלים שיש להם 'בית קיבול' מאחוריהם)? האם צריך לעשות הנחה בתוך הכלי, ואכן הקומץ מונח בתוך הכלי. או שצריך לעשות הנחה בכלי באופן הראוי של השימוש בכלי, וזו לא צורת השימוש בכלי.

משנה: כיצד הוא עושה? פושט את אצבעותיו על פס ידו: המשנה מבארת את צורת הקמיצה. וכבר ביארנוה למעלה.

ריבה שמנה, חיסר שמנה, חיסר לכונתה פסולה: הירבה או חיסר מכמות השמן הניתנת על המנחה כל שהוא, המנחה פסולה. כמות השמן היא לוג. וכן אם חיסר משהו מהכמות של הלבונה הניתנת על המנחה, היא פסולה. וכמות הלבונה היא קומץ. (ובגמרא יתבאר מה הדין אם ריבה משהו על כמות הלבונה).

נמרא: היכי דמי ריבה שמנה? א"ר אלעזר כגון שהפריש לה שני לוגין: מדובר שהוא הפריש שני לוגין שמן למנחה הזו, ונתן את שניהם על המנחה. קושיא: ולוקמה כגון דעריב בה שמן דחולין ושמן דחבירתה? מדוע רבי אלעזר לא אמר שהוא נתן לוג שמן שהפריש בשבילה, ועוד שמן של חולין. או שנתן את הלוג שהפריש בשבילה ועוד שמן שהופרש למנחה אחרת.

וכי תימא שמן דחולין ושמן דחבירתה לא פסל, מתקיף לה רב אטרא בר טוביה אלא מעתה מנחת חוטא דפסל בה שמן היכי משכחת לה? אי דידה הא לית לה אי דחולין דחבירת' הא אמרת לא פסל (ואי אמרת דאפריש לה שמן כגון דלית לה שמן כלל חולין וינחה): ואם תרצה לומר ששמן של חולין או שמן שהופרש למנחה אחרת לא פוסל בה. אם כן מדוע אם נתן ב'מנחת חוטא' שמן הוא פוסל אותה (כפי שמובא לקמן דף נט')?

והרי אם הוא נתן בה שמן שהופרש בשבילה, אין דבר כזה! כי אין לה שמן כלל, ואם כן ההפרשה אינה מועילה. ואם נתן בה שמן של חולין או של מנחה אחרת,

הרי אתה טוען ששמן כזה אינו פוסל! אלא בהכרח ששמן של חולין או של חברתה כן פוסל. ואם כן קשה מדוע רבי אלעזר לא ביאר את המשנה במקרה הזה?

תירוץ: ור' אלעזר לא מיבעיא קאמר: רבי אלעזר התכוון לומר בלשון רבותא. כלומר לא רק במקרה שנתן בה שמן של חולין או של חברתה המנחה פסולה, כי השמן הזה אינו קשור כלל למנחה הזו. אלא אפילו אם הפריש לה שני לוגין שמן, שאז היה מקום לומר שהואיל והשמן הזה ראוי לה והשמן הזה ראוי לה, אם נתן בה את שניהם היא לא תיפסל, קמ"ל שהיא נפסלת.

קושיא: ומנא ליה לר' אליעזר הא? מאיפה באמת יודע רבי אלעזר שאם הפריש שני לוגין המנחה נפסלת?

תירוץ: אמר רבא: לשון המשנה היה קשה לו. מדוע המשנה אומרת 'ריבה שמנה' ולא 'ריבה לה שמן'? אלא המשנה מדברת על שמן שהופרש בשבילה, דהיינו שהפריש לה שני לוגין.

*

למדנו במשנה - חיסור לבונה:

ת"ר חסרה הלבונה ועמדה על קורט אחד פסולה: קורט = חתיכה שלימה של לבונה. על שני קרטין כשרה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר על קורט אחד כשרה, פחות מכאן פסולה.

קושיא: והתניא (ר' שמעון אומר) קומץ ולבונה שחסר כל שהוא פסול: וזה סותר את דברי הברייתא הקודמת שאומרת שלדעת רבי שמעון פסולה רק כשנחסרה פחות מקורט.

תירוץ: תני (= תגרסו בכרייתא השניה) 'קורט לבונה שחסר כל שהוא פסול'.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא: הברייתא הראשונה עוסקת בלבונה הבאה עם המנחה, שאם חסרה ועמדה על קורט אחד כשרה (וכפי שהגמ' תבאר להלן מהיכן לומדים זאת), והברייתא השניה עוסקת במי שהתנדב ואמר 'הרי עלי לבונה', שצריך להביא מלוא קומץ לבונה על המזבח, שאם נחסר אפילו כל שהוא פסול.

א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ג' מחלוקת בדבר: בעניין לבונה שחסרה. אמנם כולם מודים שבהתחלה (= בשעת הקמיצה) צריך שיהיה בכלי קומץ שלם של לבונה.

1. ר"מ סבר צריך שיהיה קומץ בתחילה (= בשעת הקמיצה) וקומץ בסוף (= בשעת הקטרת הלבונה), לפי שצריך שלא תחסר הלבונה בשעת ההקטרה.
2. רבי יהודה סבר קומץ בתחילה ושני קרטין בסוף.
3. ר"ש סבר קומץ בתחילה וקורט אחד בסוף.

הגמ' מבארת את טעם מחלוקתם:

ושלשתן מקרא אחד דרשו: שנאמר "וְאֵת כָּל הַלְבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה".

1. רבי מאיר סבר שצריך שבשעת ההקטרה תהיה כל הלבונה שהוקבעה יחד עם המנחה בשעת הקמיצה.
2. רבי יהודה סבר המילה "כָּל" משמעותה אפילו קורט אחד, לפי ש"כָּל" משמע כל שהוא (כמו הפסוק בספר מלכים "וַתֵּאמֶר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבִיתִי כִי אִם אֶסוּף שְׁמֹן"), והמילה "אֵת" באה לרבות קורט נוסף, נמצא שצריך שני קרטין בסוף.
3. ר"ש לא דורש את המילה "אֵת", אמנם הוא סובר כרבי יהודה שהמילה "כָּל" משמעותה אפילו קורט אחד, ולכן צריך רק קורט אחד בסוף.

וא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן: מחלוקתם היא רק בלבונה הבאה עם המנחה, אבל בלבונה הבאה בפני עצמה כולם מודים שצריך קומץ בתחילה וקומץ בסוף, שלכן נאמר בפסוק הנ"ל "אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה" ללמדנו שמה שלא צריך קומץ שלם זה רק בלבונה שבאה עם המנחה ולא בלבונה שבאה בפני עצמה.

וא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן: מחלוקתם היא רק בלבונה הבאה עם המנחה, אבל בלבונה הבאה בכזיכין (= בלבונה של לחם הפנים, והיו שם שני בזיכי לבונה) לדעת כולם צריך שני קמציין בתחילה (= משעת סידור לחם הפנים) ושני קמציין בסוף (= בשעת הקטרתם).

קושיא: פשיטא: מה הוא בא להשמיע לנו בזה, והרי זהו דבר פשוט, שהרי לא נאמר "כָּל" (שממנו למדנו שלא צריך את כל הקומץ) לגבי לחם הפנים, ולכן פשוט שצריך את שני הקמצין.

תירוץ: מהו דתימא: היה מקום לחשוב שכיון שהלבונה באה עם הלחם לכן הפסוק "אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה" נאמר גם על בזיכי הלבונה, וכשם שכלבונה של מנחה די בכל שהוא כך בבזיכי הלבונה, לכך מחדש רבי יוחנן שכלבונה הבאה בבזיכין לדעת כולם צריך שני קמצין בתחילה ושני קמצין בסוף.

פליגי בה: נחלקו רבי אמי ורבי יצחק נפחא האם מחלוקת התנאים היא רק בלבונה הבאה עם המנחה, אבל בלבונה הבאה בפני עצמה לדעת כולם צריך קומץ בתחילה וקומץ בסוף (כדברי רבי יוחנן לעיל), או שנחלקו בזה ובה.

*

למדנו במשנה - חיסר לבונתה [פסולה]:

הא יתיר כשרה: משמע שרק אם חיסר פסולה, אבל אם הוסיף יותר מהשיעור כשרה.

קושיא: והתניא יתיר פסולה.

תירוץ: אמר רמי בר חמא: הבריייתא שאמרה 'יתיר פסולה' עוסקת במקרה שהוא הפריש למנחה שני קמצין של לבונה, שכיון שריבה לה יותר מדאי פסולה, אבל במשנה מדובר שהוסיף מעט.

ואמר רמי בר חמא: אם הפריש למנחה שני קמצין של לבונה, אם נאבד אחד מהם לפני הקמיצה הרי שהם לא הוקבעו עם המנחה וכשירה, אבל אם נאבד אחד מהם לאחר קמיצה המנחה פסולה, כיון שהם כבר הוקבעו עם המנחה ויש כאן 'יתיר'.

ואמר רמי בר חמא הפריש ארבעה קמצין לשני בזיכין: אם הפריש ארבעה קמצין לשני בזיכי לבונה של לחם הפנים, ואבדו שני קמצין (- קומץ אחד מכל בזיך) לפני סילוק בזיכין, הרי שלא הוקבעו הבזיכין עם הלחם וכשר, ואם אבדו לאחר סילוק בזיכין הרי שכבר הוקבעו עם הלחם ופסול, כיון שיש כאן 'יתיר'.

קושיא: הא תו למה לי היינו הך: מדוע רמי בר חמא משמיע לנו את אותו דין פעמיים, והרי פשוט לנו שסילוק בזיכין דינו כקומץ המנחה.

תירוץ: מהו דתימא: היה מקום לחשוב שכיון שקומץ הלבונה של לחם הפנים עומד בפני עצמו (ואינו כקומץ המנחה שמעורב עם המנחה) לכן כשהגיע זמנה של מערכת לחם הפנים לסלק את הבזיכין הרי הם כאילו כבר מסולקים, ונמצא ששני הקמצים המיותרים כבר הוקבעו עם הלחם ופסול, לכך משמיע לנו רמי בר חמא שלא אומרים כן, אלא הקמצים נקבעים רק בשעת סילוק הבזיכין.